
Nacionalna sigurnost neutralnih država – političke i geostrategijske odrednice

VLATKO CVRILA*

Mentor: prof. dr. Božidar Javorović

Datum obrane: 31. svibnja 1999. na Fakultetu političkih znanosti

*Povjerenstvo za obranu: prof. dr. Radovan Vukadinović (predsjednik)
prof. dr. Božidar Javorović
dr. sc. Siniša Tatalović*

Istraživanje nacionalne sigurnosti neutralnih država Europe bilo je motivirano potrebom analize njihovih pristupa i rješenja pitanja nacionalne sigurnosti te njihove uloge u sustavima međunarodne sigurnosti, posebno u sustavu poslije Drugog svjetskog rata. Osim toga, u istraživanju je posebna pozornost posvećena promišljanju sigurnosne okoline neutralnih država u Europi, kao i usporedbi njihove uloge u vrijeme “hladnog rata” i danas u svjetlu političkih i sigurnosnih promjena. Sam interes za istraživanje strategija nacionalne sigurnosti neutralnih država proizašao je iz činjenice što su se te države, samostalno ili međunarodnim ugovorima, na neki način odrekle upotrebe nasilja u provođenju nacionalnih interesa u međunarodnoj zajednici. Svoju su neutralnost izgrađivale na temelju odluke o nesudjelovanju u ratnim sukobima među drugim državama, ali su zadržale pravo na obranu vlastitog teritorija u slučaju vojnih napada na njega. Dakle, kad je većina država svoju sigurnost temeljila na moćnim oružanim sustavima, koji nisu imali samo funkciju obrane već i funkciju zastrašivanja, te kad su se određeni interesi ostvarivali u međunarodnoj zajednici upravo posjedovanjem oružja, neutralne države odrekle su se takvog pristupa i svoju sigurnost izgrađivale na temelju samostalnih odluka i procjena te mirovnim djelovanjem u međunarodnim odnosima. Stoga je istraživanje nacionalne sigurnosti neutralnih država bilo usmjereno prema analizi promjena u međunarodnoj zajednici, prirodi država i pojmu sigurnosti, kao bitnim odrednicama sigurnosti suvremenih država, te prema političkim odrednicama samog pojma neutralnosti koje proizlaze iz njezinih osnovnih obilježja: nepristranosti i uzdržavanja.

U prvom poglavlju analiziraju se teorijske, političke i pravne promjene u međunarodnim odnosima. Međunarodna zajednica oblikovala je instrumente koji omogućavaju

* *Vlatko Cvrtila*, asistent Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu na predmetu Opća politička geografija i geopolitika.

državama da na miran način ostvaruju svoje interese u međusobnim odnosima. Na kraju dvadesetog stoljeća poduzimaju se veliki naponi na uspostavljanju instrumenata koji bi sprječavali, odnosno zaustavljali unutardržavne sukobe, te omogućavali učinkovitu zaštitu ljudskih i manjinskih prava. Takvo djelovanje međunarodne zajednice stabilizira odnose i utječe na ponašanje država u odnosima prema zajednici, prema drugim državama i prema pojedincima. U različitim povijesnim uvjetima nastajali su i različiti instrumenti, koji su imali različite učinke na ponašanje država u međunarodnim odnosima. Pri tome je uvijek postojala dvojba: treba li instrumente izgrađivati prema realnom stanju, ili ih temeljiti na poželjnom stanju, odnosno stanju do kojeg tek treba doći i u čijem bi postizanju takvi instrumenti imali važnu ulogu. Ta je dvojba prisutna i danas, a najbolje je vidljiva u teorijskim promišljanjima uređivanja odnosa u međunarodnoj zajednici.

U drugom poglavlju posebna je pozornost posvećena državi i njezinom djelovanju u međunarodnoj zajednici. Iako se u međunarodnim odnosima stalno pojavljuju novi činitelji što umanjuju dominaciju države, ona je i danas nezaobilazna organizacija, koja je pokazala vrlo veliku sposobnost transformacije i prilagodbe društvenim uvjetima, odnosno sposobnost nadzora i usmjeravanja mnogih društvenih kretanja u vlastitu korist. Iako se njezina uloga u međunarodnim odnosima mijenja, država ostaje važan činitelj u oblikovanju međunarodne sigurnosti u kojoj na različite načine participiraju sve države, preuzimajući dio odgovornosti za mir i stabilnost u cijelom sustavu.

Istraživanje je pokazalo kako se suvremene države izgrađuju na liberalno-demokratskom konceptu, u čijem se središtu nalaze četiri elementa, važna između ostalog i za osiguranje opstanka i sigurnosti: a) republikanski, b) gospodarski, c) socijalni i d) institucionalni. Spomenuti elementi okvir su za izgradnju političke zajednice na unutarnjem planu, ali isto tako imaju stanovit utjecaj i na međunarodno ponašanje država: republikanski omogućava mirovnu suradnju među demokratskim državama; gospodarski određuje sve veću povezanost među državama, njihovim gospodarstvima i građanima; socijalni omogućava razvijanje odnosa među društvima, neovisno o državnim odnosima; institucionalni podrazumijeva izgradnju zajedničkih institucija i uređivanje odnosa među državama kroz institucije. Uključimo li u istraživanje suvremenih država analizu ovih elemenata, uočiti ćemo velike razlike koje postoje među državama. S obzirom na te razlike, države su uvjetno podijeljene na jake i slabe, a kao kriterij uzima se unutarnja politička, socijalna i gospodarska situacija. Pod jakim državama misli se na političke zajednice koje su hijerarhijski strukturirane i organizirane za zadovoljavanje svih interesa svojih građana, kao i ostvarivanje temeljnih interesa zajednice. Slabe države nemaju visok stupanj političke i socijalne kohezije i nisu u stanju u potpunosti zadovoljiti interese ni građana, ni zajednice. Takve države prijetnja su svojim građanima i stabilnosti u međunarodnoj zajednici, jer se unutarnji problemi vrlo lako mogu preliti preko granica u susjedne države. U međunarodnoj zajednici istovremeno djeluju jake i slabe države. Njihova obilježja često se prenose na sadržaj odnosa s drugim državama, tako da vrlo često dolazi do situacije kad obilježja prevladaju odnosima, osobito kad u njih stupaju slabe države. S obzirom na stanovite nedostatke i ograničenu uporabu istraživačkog modela u kojem se države dijele na jake i slabe, koji ne može u potpunosti poslužiti za procjenjivanje ponašanja država, mnogi istraživači koriste analizu nacionalnih interesa za istraživanje namjera suvremenih država.

Istraživanje je pokazalo da danas državama u Europi na raspolaganju stoje sljedeći pristupi za ostvarivanje nacionalnih interesa: a) putem sustava institucija, normi i pravila, b) putem sustava ravnoteže sile, c) putem sustava integrirane sigurnosti i d) putem sustava kolektivne sigurnosti. Niti jedan od njih ne može im samostalno i u potpunosti omogućiti ostvarivanje nacionalnih interesa, ali svaki pojedinačno ima stanoviti utjecaj na oblikovanje nacionalne sigurnosti suvremenih država. Primjer neutralnih država Europe pokazuje kako je djelovanje putem svih četiriju pristupa dobar izbor ostvarivanja nacionalne sigurnosti. Time se osigurava ujednačeni razvoj sustava nacionalne sigurnosti na državnoj razini i šire mogućnosti za ostvarivanje mirne i stabilne strategijske okoline u međunarodnoj zajednici. Prema unutarnjoj socijalnoj koheziji, neutralne države možemo svrstati u jake države. Njihovo je djelovanje u vrijeme “hladnog rata” bilo osobito usmjereno na ublažavanje napetosti između velikih sila. Takav pristup i takvo djelovanje donijelo je u uvjetima “hladnog rata” stanovite dobitke neutralnim državama, koje su svoju vanjsku politiku usmjerile na rješavanje pitanja zajedničke sigurnosti i budućnosti, te ostvarivanje stabilne i mirne okoline kao pretpostavke za uravnotežen i predvidljiv razvoj svih država.

Treće poglavlje posvećeno je istraživanju pitanja i problema sigurnosti i nacionalne sigurnosti. Sigurnost je jedan od osnovnih uvjeta za život i njegovo održanje. U suvremenim uvjetima sigurnost je postala najvažnije i izrazito složeno pitanje opstanka ljudske zajednice. Gotovo do kraja dvadesetog stoljeća sigurnost je promatrana kao cilj pojedinaca i država. U posljednjih desetak godina sve više se promatra kao odrednica opstanka, odnosno kao uvjet koji stvara odnose među pojedincima, društvima i državama. Takvo promatranje sigurnosti, u čijem se središtu nalazi ravnoteža između čovjeka, prirode i ljudske zajednice, dovodi do šireg promatranja problema i izazova sigurnosti. Time se postiže sadržajnost pristupa i veća učinkovitost modela i instrumenata kojima se ta sigurnost nastoji postići. Na taj je način moguće izbjeći dominaciju posebnih sigurnosti i njihovih sadržaja u globalnim, općim i kolektivnim sadržajima sigurnosti. Istraživanje je pokazalo kako još uvijek u definiranju nacionalne sigurnosti i instrumenata za njezino ostvarivanje dominiraju sadržaji posebnih sigurnosti. To može biti stanovita zapreka u ostvarivanju nacionalne sigurnosti, koja se međutim može prevladati djelovanjem međunarodne zajednice. Pokazalo se da raste potreba za ujednačavanjem procjena prijetnji i zajedničkih instrumenata za njihovo prevladavanje, posebno onih koji, izravno ili neizravno, istovremeno pogađaju nacionalne države i međunarodnu zajednicu.

Za suvremenu državu značajno je pitanje sigurnosti, kao i organizacije za postizanje te sigurnosti u međunarodnoj zajednici i na domaćem planu. Pristup države rješavanju toga pitanja ovisi o državnom uređenju, gospodarskim odnosima, geografskom položaju, broju stanovnika, o tradiciji i odnosima u međunarodnoj zajednici, itd. U suvremenoj povijesti osiguranje nacionalne sigurnosti i izgrađivanje sigurnosnog sustava zauzimalo je središnje mjesto u djelovanju svake države. To je bila najvažnija zadaća kojoj je bila okrenuta unutarnja i vanjskopolitička aktivnost. Pri tome su države upotrebljavale različite postupke, instrumente, modele, tehnike (razvoj vlastitih snaga, udruživanje u vojne i sigurnosne saveze sa susjedima, odnosno stvaranje kontinentalnih i transkontinentalnih saveza, itd.). Osim instrumenata koji su izgrađivani na nacionalnoj razini, sigurnost se osiguravala i na razini međunarodne zajednice, i to dvama modelima: konfliktnim i kooperativnim. Konfliktnim modelom dominirala je pretpos-

tavka da je sigurnost dobro za koje se države natječu. U tom kontekstu sigurnost jedne države moguće je ostvariti samo na račun drugih država. Da bi opstale, države moraju povećanjem moći maksimalizirati svoje napore za ostvarivanje sigurnosti. To čine sve države, ali su rezultati takva djelovanja različiti, što izaziva obrambenu i sigurnosnu dilemu, jer se u takvim uvjetima nitko ne osjeća sigurnim. Djelovanje obrambene i sigurnosne dileme stoga postaje bitno pitanje strategije nacionalne sigurnosti suvremenih država. S obzirom na neizbježnost djelovanja obrambene i sigurnosne dileme, države izgrađuju instrumente za njihovo ublažavanje i izbjegavanje. Istraživanje je pokazalo kako djelovanje sigurnosne dileme ne mora biti zapreka za djelovanje država u međunarodnoj zajednici, za što su najbolji primjer neutralne države. Osim usmjerenosti na učinke djelovanja obrambene i sigurnosne dileme, suvremene države moraju voditi računa o logičkim i perceptivnim problemima u stvaranju strategije nacionalne sigurnosti. Sve države u svijetu imaju stanoviti problema u procjenama prijetnji i izazova u međunarodnoj zajednici. Osim toga, ne postoje dvije države u svijetu koje na te prijetnje i izazove mogu odgovoriti istim mogućnostima i sposobnostima. Upravo iz toga proizlaze teškoće percepcije mogućeg odgovora suvremenih država na prijetnje i izazove. Stoga se čine veliki naponi na zajedničkom djelovanju država u prevladavanju suvremenih prijetnji i izazova, jer je to jedini način ublažavanja djelovanja sigurnosne dileme.

U četvrtom poglavlju govori se o pojmu, politici i pravnom stanju neutralnosti. Neutralnost je u dvadesetom stoljeću bila jedan od izbora u vođenju vanjske politike za mnoge europske države. Nijedna država koja se opredijelila za neutralnost nakon Drugog svjetskog rata nije do danas u potpunosti napustila to opredjeljenje. Neutralne države nisu, u tom razdoblju, sudjelovale ni u jednom međunarodnom sukobu, niti u nesuglasicama koje su se pojavljivale u odnosima dvaju suprotstavljenih vojno-političkih saveza. Njihova politika nije bila politika izolacionizma, već dinamična, aktivna politika, s naglašenom participacijom i aktivizmom u međunarodnom životu. Neutralnost je postala dijelom njihova nacionalnog identiteta, ali i bitnom odrednicom njihove vanjske politike.

Neutralnost je nastala kao tehnika izbjegavanja rata i uključivanja u sukobe, a svoju potvrdu dobila je nakon Westphalskog mira u međunarodnom sustavu suverenih država. Tradicionalno je neutralnost predstavljala "neratobornost" u nekom konkretnom sukobu, ali ne u smislu predaje i defetizma, već odluku o nesudjelovanju u nasilju među drugim državama i za njihove interese. Kasnije se razvila u koncept koji je pretpostavljao nesudjelovanje u svim potencijalnim sukobima. Neutralnost je povezana s konceptom suvereniteta, teritorijalnog integriteta i neovisnosti vanjske politike. U suvremenom svijetu neutralnost označava pravni i politički odnos među državama u miru i ratu. U tom kontekstu neutralne države, prihvaćanjem statusa neutralnosti, prihvaćaju poznate obveze i načine ponašanja u međunarodnoj zajednici.

Osnovne značajke neutralnosti jesu nepristanost i uzdržavanje. Neutralna se država mora ponašati jednako prema svim stranama u sukobu. U vrijeme mira neutralne države nastoje izbjeći prihvaćanje svih obveza koje su protivne pravu neutralnosti i koje bi u vrijeme rata značile obvezu neutralnih država da u njemu sudjeluju. Svoju sigurnost neutralne države nastoje osigurati vlastitim sposobnostima i djelovanjem kroz međunarodne organizacije. Takav pristup uvjetuje i oblikovanje strategije nacionalne sigurnosti

neutralnih država, kao i osnovne elemente sustava nacionalne sigurnosti. Model obrane koji izgrađuju neutralne države obilježavaju dva konstitutivna elementa: koncepcija naoružanja naroda i strategija teritorijalne obrane.

U vrijeme “hladnog rata” na razvoj neutralnosti utjecali su ovi elementi: a) sustav je u svom središtu imao države kao glavne subjekte međunarodnih odnosa, b) granice država su bile jasno određene i dogovoreno je da se ne mijenjaju (postojala je mogućnost dogovornog rješavanja pitanja granica, a zabranjeno je međunarodnim pravom nasilno mijenjanje granica), c) ostvarivanje vlastitih nacionalnih interesa bilo je legitimno, ali nenasilnim sredstvima i ne na štetu drugih, i d) vanjska politika svake države bila je, u najvećoj mjeri, neovisna. Prijetnje koje su dolazile iz međunarodne okoline bile su prilično jasna političko-vojnog značaja. Sustav je imao “prirodenu” stabilnost, što je posebno pogodovalo razvoju neutralnosti i neutralnih država.

Promjene uvjeta u međunarodnoj okolini nakon kraja “hladnog rata” dovele su i do promjena u poimanju neutralnosti, kao i do promjena u njezinoj primjeni. Te su promjene dovele do djelomične ili potpune dekonstrukcije glavnih obilježja međunarodnog sustava, koja su imala utjecaj na razvoj neutralnosti. Prije svega, nestala je ideološka podjela Europe, čime su se smanjile i prijetnje iz međunarodne okoline, koje su proizlazile iz vojno-političkih odnosa. Danas je izvorna neutralnost promijenjena posebno u odnosu prema novoj prirodi sukoba i prijetnji u međunarodnim odnosima. Sve jači integracijski procesi i sve veća povezanost i međuovisnost svijeta i država u njemu postupno mijenjaju poimanje glavnih oslonaca neutralnosti u starom sustavu, kao što su, primjerice, suverenitet i nacionalni interes. Istraživanje je pokazalo kako neutralne države svoje ponašanje u međunarodnim odnosima stalno prilagođavaju u skladu s pravom neutralnosti, ne napuštajući temeljno opredjeljenje koje im još uvijek omogućava veliku slobodu akcije.

Peto poglavlje počinje tvrdnjom kako je djelovanje suvremenih država u međunarodnoj zajednici vezano dobrim dijelom uz njihovo sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija, koje djeluju na uređivanju odnosa među državama i stabiliziranju međunarodne okoline. Za istraživanje nacionalne sigurnosti neutralnih država važna je analiza djelovanja tih organizacija, pogotovo danas, kad je sudjelovanje u njihovim aktivnostima glavni instrument za ublažavanje i izbjegavanje sigurnosne dileme. Uvijek kad se govori o europskoj sigurnosnoj arhitekturi, potrebno je naglasiti kako je središnji činitelj te strukture država, čija se uloga u oblikovanju međunarodnog sustava, kakvog mi danas poznajemo, vezuje uz događaje iz sedamnaestog stoljeća i westphalske mirovne pregovore. U ovom stoljeću svjedoci smo trima pokušajima za uspostavu europskog sigurnosnog poretka: nakon Prvog svjetskog rata, nakon Drugog svjetskog rata i nakon kraja “hladnog rata”.

U šestom poglavlju istraživanje je usmjereno prema sigurnosti neutralnih država. One su kroz svoju povijest imale važnu ulogu u svakom mirovnom poretku. Istraživanje je pokazalo kako za spoznavanje ključnih činitelja, koji su utjecali i utječu na oblikovanje strategije nacionalne sigurnosti neutralnih država, nije dovoljno promatrati samo geopolitički i geostrategijski položaj, odnosno utjecaje međunarodnih odnosa i velikih sila na vanjsku politiku neutralnih država. Takav pristup daje ograničene rezultate, kojima se samo djelomično mogu pojasniti načini i instrumenti ostvarivanja nacionalne sigurnosti neutralnih država u suvremenom svijetu. U recentnim istraživa-

njima gotovo u potpunosti su zanemarena obilježja neutralnosti, kao bitnog činitelja u oblikovanju nacionalne sigurnosti neutralnih država. Dakle, osim ključnih geopolitičkih, geostrategijskih i drugih odrednica nacionalne sigurnosti neutralnih država, analizu treba usmjeriti prema utjecaju neutralnosti na izbor vanjske politike, prema djelovanju neutralnih država na ublažavanju, odnosno izbjegavanju sigurnosne dileme. Činitelje koji utječu na oblikovanje strategije nacionalne sigurnosti neutralnih država dijelimo na geostrategijske i političke. U geostrategijske spadaju geografski, politički, gospodarski, vojni, demografski i drugi činitelji, na temelju kojih se stvaraju temeljne postavke strategije nacionalne sigurnosti. Osnovnu dinamiku tom pristupu daje promijenjena međunarodna okolina, širenje sadržaja sigurnosti, promjene u prirodi države i promjene u međunarodnom poretku. Geostrategijski činitelji mogu se pronaći u temeljnim državnim dokumentima koji se bave pitanjima nacionalne sigurnosti, obrambene i vanjske politike. S druge strane, politički činitelji vezani su uz sam pojam neutralnosti u međunarodnim odnosima i međunarodnom pravu. Ti se činitelji odnose na mirovne potencijale neutralnosti, koji bitno određuju vanjskopolitičku i sigurnosnu orijentaciju neutralnih država. Na njih ne djeluju utjecaji iz promijenjene geostrategijske okoline, jer oni reflektiraju uvijek istu dinamiku: nepristranost i uzdržavanje. Politički činitelji djeluju neovisno o događajima u međunarodnoj okolini. Njihovom analizom može se vidjeti kako neutralnost teško podnosi izolaciju, iako je rašireno mišljenje o neutralnosti kao isključivoj i sebičnoj orijentaciji. Takav pristup omogućio je cjelovitu spoznaju o neutralnosti kao izboru koji je do sada pokazao najbolje rezultate u izbjegavanju sukoba u međunarodnoj zajednici, odnosno koji je bitno pridonio njezinom stabilnom i mirnom razvoju.

U analizi geostrategijskih odrednica nacionalne sigurnosti neutralnih država vidljive su promjene nastale nakon razdoblja “hladnog rata”. Sve neutralne države pristupile su preispitivanju svojeg položaja u Europi, kao i oblikovanju novih elemenata za djelovanje u međunarodnoj zajednici. U procjenama strategijske okoline svi se slažu kako su izravne vojne opasnosti za njihov teritorij umanjene, te kako je došlo do redefiniranja njihova položaja u strategijama velikih sila. To je izravno utjecalo na promjene u procjenama prijateljstva, kao i na prirodu instrumenata koji su potrebni za osiguranje opstanka zajednice. Središnje pitanje u raspravama početkom devedesetih godina u neutralnim državama bilo je pitanje sukladnosti neutralnosti i gospodarskih integracija. Zaključak je u većini njih bio kako ne postoje zapreke za ulazak u gospodarske integracije, posebno ne u pravu neutralnosti. Prevladalo je mišljenje kako sudjelovanje u izgradnji zajedničke sigurnosti i mira u Europi nije u suprotnosti s pravom neutralnosti. Upravo je takvo djelovanje neutralnih država postalo središnje mjesto u njihovim strategijama nacionalne sigurnosti. Posebno je istaknuta potreba sudjelovanja neutralnih država u svim procesima koji se tiču izgradnje nove europske sigurnosne arhitekture, jer bi, u današnjim uvjetima, ostanak izvan njih značio izolaciju u vrijeme odlučivanja o budućnosti Europe.

Osim geostrategijskih odrednica nacionalne sigurnosti neutralnih država i njihova utjecaja na oblikovanje strategije nacionalne sigurnosti, u istraživanju se pokazalo kako neutralnost kao pojava ima političke odrednice, čije djelovanje utječe na ponašanje neutralnih država bez obzira na uvjete u okolini i međunarodnoj zajednici. Iz nepristranosti i uzdržavanja, kao osnovnih načela neutralnosti, proizlaze mirovni potencijali neutralnosti, koji imaju veliku ulogu u ublažavanju i izbjegavanju sigurnosne dileme.

Neutralne države svoje su napore za osiguranje obrane i zaštite suvereniteta, teritorijalnog integriteta, slobode, socijalnog i društvenog boljitka svojih građana, usmjeravale na izgradnju strategije nacionalne sigurnosti, koja je imala dvije osnovne komponente: obranu države od agresije i djelovanje kroz međunarodne organizacije na smanjivanju napetosti i neprijateljstava u međunarodnoj zajednici. Izborom neofenzivnih obrambenih doktrina i djelovanjem kroz međunarodne institucije neutralne su države jasno pokazivale kako im je cilj izbjegavanje bilo kakvih sukoba, a ako do njih i dođe, izabiru mirno rješavanje uz pomoć međunarodne zajednice.

Istraživanje je pokazalo kako u samoj prirodi neutralnosti postoje i djeluju određeni činitelji koji neutralnim državama omogućavaju ublažavanje i izbjegavanje sigurnosne dileme, čime si stvaraju pogodne uvjete za djelovanje u međunarodnoj zajednici. U recentnim istraživanjima ti su činitelji zanemarivani, što je onemogućavalo cjelovitu spoznaju o djelovanju i ponašanju neutralnih država. Njihovo djelovanje na ublažavanju i izbjegavanju sigurnosne dileme promatrano je kroz nekoliko elemenata: razvoj neofenzivne obrambene doktrine; djelovanje kroz međunarodne organizacije; sudjelovanje u mirovnim, humanitarnim i drugim operacijama; suradnju među državama; poštivanje međunarodnog prava; ulazak u međunarodne integracije i organizacije. Neutralne su države razvojem neofenzivne vojne doktrine pridonosile smirivanju napetosti, jer njihovo ponašanje i potezi na osiguranju nacionalne obrane nisu izazivali dileme kod drugih država. Osim razvijanja neofenzivnih vojnih doktrina, neutralne su države u svojim strategijama nacionalne sigurnosti stalno isticale razvoj mira i suradnje. Djelovanjem kroz međunarodne institucije i organizacije države imaju priliku razvijati suradnju i zajedništvo kao racionalne instrumente djelovanja u međunarodnoj zajednici. U svojem djelovanju neutralne se države pridržavaju prava neutralnosti i drugih pravila međunarodnog prava. Osim toga, sudjeluju u mirovnim i humanitarnim operacijama u okviru međunarodnih organizacija, kao i u međunarodnim programima kojima je cilj stvaranje stabilne okoline i povjerenja u međunarodnoj zajednici. Povijest je pokazala kako su to pogodni instrumenti za ostvarivanje nacionalnih interesa mirnim putem, te da daju, u nekim situacijama, bolje rezultate od drugih modela.